

MAGYAR TUDOMÁNYOSSÁG A VAJDASÁGBAN
ESSZÉPÁLYÁZAT

Bodor Anikó

Örökségünk, Vajdaság

2011

Szabó Annamária – Povázsánszki Csilla:

„Lefelé folyik a Tisza, nem folyik az többet vissza... “

Ma a Vajdaságban sok olyan fiatal van, aki érdeklődik a népi kultúra, a néphagyomány iránt. Ennek köszönhető az is, hogy a vajdasági magyar táncmozgalom, hagyományőrzés igen magas színvonalú. A Vajdaságban nem volt hagyománya a tánc háznak. A 18. századtól jelennek meg a bálak Magyarországon, melyeket az év jeles napjain szerveztek meg, nagy előkészületekkel. Ezzel szemben Erdélyben a tánc házak sokkal kötetlenebbek, vagy fogalmazhatnánk úgy is, spontánabbak voltak: az emberek esténként, a napi teendők után, összegyűltek a csűrben és zenekari kíséretre letáncolták falujuk táncrendjét. Tehát a néptáncnak, az éneklésnek régen is volt közösségformáló jellege, azonban manapság ez egyre nagyobb teret kap. Nemcsak az öregeknek nyújt találkozási lehetőséget egy-egy kórus, népdalkör megalakulása például, a fiataloknak is szükségük van a közösséghez-tartozás érzésére és ezt egy tánccsoporton vagy egy énekcsoporton belül is megkaphatják. Igen erős közösségek jönnek így létre, akik időközben megtanulják ápolni és értékelni múltjukat, hagyományaikat, ezáltal mások kultúráját is. Sőt, itt a Vajdaságban még nemzeti öntudatunkat is erősíti egészséges keretek között.

A magyar néphagyomány igen gazdag, azonban úgy Magyarországon, mint nálunk is az erdélyi népzene, néptáncot mindenki előtérbe helyezi. Persze, foglalkozni azzal is kell, azonban először talán mindenkinek a saját hagyományaiban kellene elmerülnie és elsősorban azt kellene tovább éltetnie. A Vajdaságban Bodor Anikó volt az, akinek ez szinte életcélja volt: nemcsak az, hogy azt a hatalmas örökséget, amit Vajdaság területén sikerült fölgyűjtenie, archiválja az utána jövő nemzedékek számára, hanem az is, hogy megpróbálja belenevelni a fiatalságba, hogy tiszteljék és szeressék is azt, hiszen az övék is. „...a gyerekek, én azt tapasztaltam, hogy mindent elfogadnak, olyanok, mint a szpongya, isznak minden ismeret, pláne, hogy ha kedvet csinálunk nekik. Tehát ugyanígy a népdalokat is, de ugyanígy a műdalokat is, mindent és sajnos a rosszat is. Kodály azt mondta, hogy csak a legjobb művészi alkotás jó a gyerekeknek. Persze hogy, mert az értelme meg az érzelmei akkor nyiladoznak, gyerekkorában. Tehát, hogyha jó szellemi táplálékot neveltem, akkor később talán ellenálló lesz, immunis lesz a mindenféle rissz-rossz giccsre. Tehát ezért fontos az, hogy jó szellemi táplálékot kapjanak a fiataljaink már kiskortól

kezdve. Tele vagyunk tehetséges gyerekekkel. Csak nincs, aki kihasználja, nincs, aki meglóvagalja ezeket a képességeket.”¹

A korszerű oktatási rendszerbe nem fért bele a néphagyományok ápolása, így a kisgyerekek nem ismerkedtek meg vele az óvodában, később az iskolában sem találkoztak vele és így végül lassan eltűnt a köztudatból. Nemzedékek nőttek úgy föl, hogy csupán részben ismerték hagyományaikat. Az elmúlt évtizedek során sok ember fáradtságos munkájának köszönhető, hogy a néphagyomány ismét megjelenik a közösség életében. Hogy ez a Vajdaságban is megtörtént, az mindenekelőtt Bodor Anikó érdeme. Meglátása szerint a gyermek az, aki képes ezt a hagyományt visszahozni a mindennapi életbe, mint örökséget megőrizni és átadni az őt követő nemzedékeknek. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, szükség volt a pedagógusok segítségére is. Ezért a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete továbbképzéseket indított, ahol a pedagógusok mélyebb betekintést nyerhettek népi kultúránkba. Bodor Anikó szinte állandó előadója volt ezeknek a továbbképzéseknek és lelkiismeretesen igyekezett a hosszú évek során megszerzett tapasztalatait megosztani a résztvevőkkel. „...hol szlovénul, hol svédül tanult, hol Zágrábban, hol Ljubljanában vizsgázott a jog tudományából, hol Svédországban takarított, hogy közben a lapp zenét kutassa, hol Belgrádban, hol Pesten folytatta zenetudományi tanulmányait, hogy közben hol az Újvidéki Rádióban, hol a zentai zeneiskolában dolgozzon, miközben a Vajdasági Múzeum zenei vonatkozású gyűjteményét leltározta, rendezte, hol a zentai múzeumban csinálta ugyanezt...”² Éveken keresztül tartott előadásokat a továbbképzéseken. A törekvések nem voltak hiábavalóak, ezt bizonyítja az is, hogy az óvodákban ismét hallani a régi gyermekjátékokat. Ugyanakkor az iskolákban a tanítónők részéről még mindig érezhető ellenállás, így a gyerekek kapcsolata a néphagyománnyal az óvoda után megszakad. Ennek ellenére sok gyermek folytatja a hagyományápolást különböző egyesületeken keresztül. Néptáncsoportok és énekcsoportok alakulnak, ahol szakszerű oktatás folyik. A táncokat és énekeket oktató fiatalok Bodor Anikó neveltjei. Bár egy idő után már magukat képezték tovább, mindig kikérték Bodor Anikó véleményét, aki bármikor szívesen állt rendelkezésükre. Erre jó példa az, hogy a nap bármely szakában, bárki felhívhatta telefonon, eldúdolta neki a dallamot, és ő azonnal elmondta, hogy az megfelel-e az elvárásoknak, valóban népdal-e, a népdalcsoportba beilleszthető-e, hogyan lehet legkönnyebben megtanítani az énekesekkel.

---

¹ Bodor Anikóval készített riport az Újvidéki Rádióban hangzott el, riporter: Polyák Márta

² Tolnai Ottó: Bodor Anikó – Ancsa, megjelent: 2010.07.19., Magyar Szó

Bodor Anikó állandó zsüritagja volt a *Szólj, síp, szólj*, a *Köketánc*, a *KMV*, a *Durindó és Gyöngyösbokréta* megmérettetéseknek, ahol a fiatalok és idősek évről évre megjelennek, hogy bemutassák koreográfiáikat vagy dalsokraikat. Ezek a versenyek is lehetőséget nyújtanak arra, hogy a táncsoportok, énekcsoporthoz és szólisták meghallgathassák a zsüri értékelését és tanácsait, s ezáltal fejlődjenek. Bodor Anikó a maga kötetlen stílusában mindenkit ellátott építő jellegű kritikákkal. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy mi is elég sok előadását meghallgathattuk és kritikát is kaptunk tőle, nem egyszer. Mindig kihangsúlyozta, hogy használjuk a vidékünkre jellemző középzárt „e” hangzót, ne „mekegjünk”, mert az egy vajdasági gyerek szájából igenis természetellenesnek hat. A tájszólásban beszélők (pl. Kupuszina, Hertelendyfalva...) figyelmét pedig arra hívta föl, hogy igyekezzenek azt megőrizni, mert számukra az a természetes.

Évtizedeken keresztül járt nyaranta táborokba, ahol amellet, hogy előadásokat tartott és dalokat tanított, esténként együtt mulatott a fiatalokkal, közben kiegészített minden elénekelt dalt még legalább három-négy versszakkal. „...nem lehet az embernek a természetes adottságait csakúgy háttérbe szorítani, mert először is elkorcsosodik, lelkiileg is. Ennek megvan a maga pszichikai, fizikai rendeltetése, amivel jól működik együtt. Tehát valószínű, hogy lélektanilag sem fog olyan jól működni az, aki nem tud énekelni. Nem azért, hogy énekesnek köll lennie, hanem azért, hogy saját magának énekelhessen, hogy ha mérge, akkor ne ordítson, vagy ha nagyon örül vagy ha nagyon nagy bánat éri, temérdek olyan lelkiállapota van, néha szétrobban úgy érzi...Na, most ebben a zene, nagyon sokat tud segíteni, pláne, hogyha saját maga is képes énekelni. Ha énekel, az a feszültséget mindig oldja.”³

Bodor Anikó maga is oktatót gyerekeket, úgy a zeneiskolában, mint zentai otthonában. Véleménye szerint a zeneiskolák nem adnak kellő általános zenei műveltséget, ehelyett „zenész versenylovakat” képeznek. Az előírt tanmenetbe is bele tudta építeni a népzene oktatását. Az egészen kicsiket a zeneóvodában a Kodály-módszer szerint oktatta. A tehetségesebbeket a zeneóvodában kiválogatta és velük külön foglalkozott. A legkitartóbbak még kamaszként is Bodor Anikónál tanultak. Velük már a saját módszerei szerint dolgozott: „Először lediktálta a dalok szövegét, aztán a dallamot is, ritmussal, hogy megmaradjon. Aztán elénekelte, meg mesélt

---

³ Bodor Anikóval készített riport az Újvidéki Rádióban hangzott el, riporter: Polyák Márta

is róluk, hogy milyen stílusból valók, milyen zárlat van bennük, ilyesmiket. Meg a falu nevét, ahonnan származik, a gyűjtő nevét... És aztán vele énekeltük, volt, hogy zongorán kísért minket. Azt nagyon szerettem. És mindig dobolt, hogy érezzük a ritmust. Amikor már végleg elkecseregett, hogy nem megy, akkor táncolnunk kellett közben.”⁴

Azt a hatalmas örökséget, amit élete során fölhalmozott számunkra, most a mozgalom képviselői hivatottak továbbadni, az ő utasításait szem előtt tartva. Számos kötete jelent meg Vajdaságban: *Hallottátok-e hírét?*, *Tiszából a Dunába folyik a víz*. Sajtó alá rendezte a *Gombos és Doroszló népzeneje*, *Az aldunai székelyek népdalai*, *A drávaszögi magyarok dalai* című könyveket. Ezenkívül megjelent *A szlavóniai szigetmagyarság népdalai I.* (Kiss Lajossal) és az öt kötetesre tervezett *Vajdasági magyar népdalok* négy kötete. Továbbá elkészített két népzenei lemezsorozatot is, ezek: a *Daloló vajdasági fiatalok* és a *Vajdasági élő magyar népzene*. Bodor Anikó legterjedelmesebb és egyben legértékesebb munkája, amit sajnos már nem tudott befejezni, a *Vajdasági Magyar Népzenei Archívum*. Elmondása szerint az archívum célja, hogy a Vajdaságban fölgyűjtött összes dallamot egy helyen megőrizze. Nem kevesebb mint 10,000 dallam található benne, többnyire másolatok formájában. Egyedül kezdte el a dalok följegyzését, kottázását és azok műfaji besorolását. Az archívumban feltüntette a dalok gyűjtéséről szóló adatokat, a gyűjtés helyszínét, továbbá azt is, hogy ma ezek a dalok hol maradtak fenn. Sajnos ezzel a munkával magára maradt, és talán pont ez az oka, hogy az archívum mind a mai napig nem készült el. Ennek ellenére a gyűjtéseket felhasználják, úgy nálunk, mint Magyarországon. Így kerülhetett be a vajdasági népzene töredéke is a Fonó Budai Zeneház gondozásában megjelenő Utolsó óra program Új Pátria CD sorozatába. A lemezre kerülő harminc vajdasági dalt Bodor Anikó válogatta össze Hertelendyfalváról, Versecről, Torontálorosziról és Magyarszentmihályról. Mindig fontosnak tartotta elmondani, hogy nálunk, a Vajdaságban, az egész magyar nyelvterületről fellelhetőek népdalok. Ez az évszázadok során többször előforduló betelepítéseknek köszönhető. Ezért találkozunk pl. Székelykevéen bukovinai székelyekkel, Kupuszinán palócokkal, Feketicsen pedig kunokkal, akik magukkal hozták szokásaikat, dalaikat és megőrizték nyelvjárásukat is.

---

⁴ Illés Eszter: A szélrózsás lányok emlékei Bodor Anikóról, *Képes Ifjúság* 2010. 07. 20.

Bodor Anikó örökségét nem csak azokra hagyta, akik ismerték őt. Ezt a kincset minden itt élő magyar a magáénak tekintheti, ha képes azt ápolni, fenntartani és idővel tovább adni. Nem csupán azt tanította meg, hogyan kell egy dalt szépen elénekelni, hanem azt is, hogyan kell a dalt szeretni és tisztelni. Ezt sikerült belenevelnie tanítványaiba az elmúlt évtizedek során. Úgy, ahogy azt is, hogy számunkra a vajdasági népdaldalnak kell a legszebbnek és legértékesebbnek lennie. Az ő fáradozásainak köszönhető, hogy a Vajdaságban olyan mozgalmak indultak, amelyek a néphagyomány terjedését biztosítják.

„Valamiféleképpen nem volt az ő tehetségéhez, kapacitásához, energiáihoz, életerejéhez, intelligenciájához méltó állás. Meg kell állapítanunk: világunk alacsony színvonalúnak és felettebb kisstílusúnek bizonyult hozzá képest. Szellemi életünk, intézményeink nem ismerték fel igazán benne a rendkívüli adottságokat. Igen, világunk nem tudott felnőni hozzá, nem biztosított kávéházat, klubot, Olympiát, ahol énekelhetett volna, intézményt, ahol az ő teljessége formát találhatott volna. ... Én, ha most valamit siratok, akkor azt siratom, hogy e tüneményes jelenség, e csoda megnyilatkozásai felfogásához nem tudtunk méltó edényt, rezonátort, formát biztosítani, mert különben őt, a legéletrevalóbb lényt, akit ismertem, nem siratni szándékozom, hanem énekét, egyedülálló ízeségeit, vidám okosságát, kacaját megköszönni.”⁵

---

⁵ Tolnai Ottó: Bodor Anikó – Ancsa, megjelent: 2010.07.19., Magyar Szó